

**ДЕРЖАВНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«УЖГОРОДСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ»
БІОЛОГІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
Кафедра ботаніки**

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Декан біологічного факультету
Ярослава ГАСИНЕЦЬ
«30» червня 2024 року

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ОК 1.2.2. СУЧАСНІ ПРИРОДООХОРОННІ КОНЦЕПЦІЇ

Рівень вищої освіти	Третій (освітньо-науковий)
Галузь знань	09. Біологія
Спеціальність	091. Біологія і біохімія
Освітня програма	Біологія
Статус дисципліни	Обов'язкова
Мова навчання	українська

Ужгород 2024

Робоча програма навчальної дисципліни «Сучасні природоохоронні концепції» для здобувачів вищої освіти галузі знань 09 Біологія спеціальності 091. Біологія і біохімія освітньої програми **Біологія**.

Розробник: **Фельбаба-Клушина Л.М., професор, доктор біологічних наук**

Робочу програму розглянуто та затверджено на засіданні кафедри ботаніки
протокол № 9 від «10» червня 2024 р.

Завідувач кафедри ботаніки Любов ФЕЛЬБАБА-КЛУШИНА

Схвалено науково-методичною комісією біологічного факультету
протокол № 6 від «28» червня 2024 р.

Голова науково-методичної комісії Андрій ГАМОР

© Фельбаба-Клушина Л.М., 2024 р.

© ДВНЗ «Ужгородський національний університет», 2024 р.

1. ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Найменування показників	Розподіл годин за навчальним планом	
	Денна форма навчання	Заочна форма навчання
Кількість кредитів ЄКТС – 3	Рік підготовки:	
Загальна кількість годин – 90	другий	другий
Кількість модулів – 2	Семестр:	
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 2 самостійної роботи студента – 2	III	III
	Лекції:	
	18	8
	Практичні (семінарські):	
	18	2
Вид підсумкового контролю: іспит	Лабораторні:	
	-	-
Форма підсумкового контролю: іспит	Самостійна робота:	
	54	80

2. МЕТА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Метою вивчення навчальної дисципліни «Сучасні природоохоронні стратегії» є освоєння здобувачами знань про найгостріші проблеми у системі «Людина-природа» та про найсучасніші підходи до їх вирішення й впровадження збалансованого природокористування в Україні та в інших країнах Європи. Крім того, вивчення дисципліни передбачає оволодіння здобувачами знань про механізми протидії негативним змінам у навколишньому середовищі, які мали місце в минулому (незбалансоване ведення лісового та сільського господарства, надмірна меліорація ландшафтів, освоєння високогір'я тощо), відбуваються зараз або можуть мати місце за умови реалізації зокрема проєктів із розвитку гідроенергетики, рекреації тощо. Актуальність вивчення дисципліни посилюється у зв'язку з російською агресією та виникнення значних площ деградованих земель у Степові та Лісостеповій зонах України. Здобувачі ознайомляться з науково обґрунтованими методами ревіталізації ландшафтів в різних природних зонах.

Відповідно до освітньої програми, вивчення дисципліни сприяє формуванню у здобувачів вищої освіти таких компетентностей:

Загальні компетентності:

ЗК-1. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу. ЗК-2. Навички використання новітніх інформаційних і комунікаційних технологій. ЗК-3. Здатність проведення самостійних досліджень на сучасному рівні. ЗК-4. Здатність до пошуку, обробки на аналізі інформації з різних джерел. ЗК-5. Здатність генерувати нові ідеї (креативність). ЗК-6. Здатність працювати в міжнародному науковому просторі.

фахові

3. ПЕРЕДУМОВИ ДЛЯ ВИВЧЕННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Передумовами вивчення навчальної дисципліни «Сучасні природоохоронні стратегії» є опанування таких навчальних дисциплін (НД) освітньої програми (ОП):

ОК. 1.1.1 Іноземна мова для комунікації у науково-педагогічному середовищі

ОК. 1.1.2 Філософія науки.

4. ОЧІКУВАНІ РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ

Відповідно до освітньої програми «Біологія», вивчення навчальної дисципліни повинно забезпечити досягнення здобувачами вищої освіти таких програмних результатів навчання (ПРН):

Програмні результати навчання	Шифр ПРН
ПРН 1.1 Сучасні передові концептуальні та методологічні знання в галузі біології, біохімії та суміжних галузей знань.	ПРН 1.1
ПРН 1.2 Фундаментальні праці провідних зарубіжних вчених та наукових шкіл у галузі дослідження.	ПРН 1.2
ПРН 2.1 Формулювати мету власного наукового дослідження в контексті світового наукового процесу, усвідомлювати його актуальність і значення для розвитку інших галузей науки, суспільно-політичного, економічного життя.	ПРН 2.1
ПРН 2.2 Формулювати загальну методологічну базу власного наукового дослідження.	ПРН 2.2
ПРН 2.3 Проводити комплексні дослідження в галузі науково-дослідницької та інноваційної діяльності, які приводять до отримання нових знань.	ПРН 2.3
ПРН 2.5 Формулювати наукову проблему з огляду на стан її наукової розробки та сучасні наукові тенденції. ПРН 2.6 Формулювати робочі гіпотези та моделі досліджуваної проблеми. ПРН 2.7 Аналізувати наукові праці в галузі біології, виявляючи дискусійні та мало досліджені питання.	ПРН 2.5

ПРН 2.8 Здійснювати моніторинг наукових джерел інформації відносно досліджуваної проблеми.	ПРН 2.8
ПРН 2.9 Визначати інформаційну цінність джерел шляхом порівняльного аналізу з іншими джерелами.	ПРН 2.9
ПРН 3.2 Кваліфіковано відображати результати наукових досліджень у наукових статтях в фахових виданнях, вести конструктивний діалог з рецензентами та редакторами.	ПРН 3.2
ПРН 4.1 Ініціювати наукові та інноваційні комплексні проекти в галузі біології, лідерство та автономність під час їх реалізації.	ПРН 4.1
ПРН 4.4 Приймати обґрунтовані рішення, мотивувати людей та рухатися до спільної мети.	ПРН 4.4

5. ЗАСОБИ ДІАГНОСТИКИ ТА КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ

Засоби оцінювання та методи демонстрування результатів навчання

Педагогічний контроль здійснюється з дотриманням вимог об'єктивності, індивідуального підходу, систематичності і системності, всебічності та професійної спрямованості контролю. Використовуються методи усного, письмового, практичного і тестового контролю, які сприяють підвищенню мотивації студентів-майбутніх фахівців до навчально-пізнавальної діяльності.

Засобами оцінювання та методами демонстрування результатів навчання з навчальної дисципліни є:

- тестовий контроль після вивчення кожного розділу навчальної дисципліни; - усний захист *практичних* робіт;
- робота з інформацією в електронних бібліотеках, виконання розрахункових робіт (самостійна робота);
- аналітичні звіти, реферати;
- написання наукових статей, тез доповідей;
- презентації результатів виконаних завдань.
- підсумковий семестровий контроль у формі усного іспиту;

Використовуються методи усного, письмового, практичного і тестового контролю лекційного та лабораторного матеріалу (на співбесідах, практичних заняттях), тестування і перевірка письмових робіт (тематичних, контрольних), колективне обговорення (запитань, що виносяться на самостійне опрацювання студентами, рефератів ін.), які сприяють підвищенню мотивації студентів-майбутніх фахівців до навчально-пізнавальної діяльності. Окремо оцінюються завдання для самостійної роботи.

Форми контролю та критерії оцінювання результатів навчання:

- **Форми поточного контролю:** опитування, тестування.
- **Форма модульного контролю:** модульна контрольна робота.
- **Форма підсумкового семестрового контролю:** іспит (усний).

Розподіл балів, які отримують здобувачі вищої освіти (модуль 1)

Поточне оцінювання та самостійна робота									Модульна контрольна робота	Сума
T1	T2	T3	T4	T5		...	...	...	50	100
10	10	10	10	10						

T1, T2 ... – теми

Розподіл балів, які отримують здобувачі вищої освіти (модуль 2)

Поточне оцінювання та самостійна робота									Модульна контрольна робота	Сума
T1	T2	T3	T4	T5		...	...	...	50	100
10	10	10	10	10						

T1, T2 ... – теми

Оцінювання окремих видів навчальної роботи з дисципліни

Вид діяльності здобувача вищої освіти	Модуль 1		Модуль 2	
	Кількість	Максимальна кількість балів (сумарна)	Кількість	Максимальна кількість балів (сумарна)
Лабораторні заняття (допуск, виконання та захист)	10	50	10	50
Модульна контрольна робота	1	50	1	50
Разом		100		100

Критерії оцінювання модульної контрольної роботи

- Прохідний рейтинговий бал (50 балів) - мінімальна бальна оцінка за два модулі, яка є обов'язковою умовою допуску до підсумкового контролю.
- Модульна контрольна робота складається з завдань двох типів: тестів (20 тестів з 4 варіантами відповіді), двох описових завдань. Тести оцінюються в 40 балів (2 бали за правильну відповідь на тест), описові завдання – по 10 балів.

Критерії оцінювання підсумкового семестрового контролю

Контроль знань здійснюється за кредитно-модульною системою організації навчального процесу. Оцінювання здійснюється за 100-бальною шкалою, тобто за рейтинговою накопичувальною системою у відповідності з наказом Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України від 29.03.2012 р. № 384 та відповідним наказом ректора ДВНЗ «УжНУ» від 15.10.2012 за №234/01-03.

Поточний контроль.

Критерії оцінювання практичних робіт. За навчальною програмою, засобом поточного контролю є усний захист практичних робіт. Оцінювання робіт проводить таким чином: максимальна кількість балів за практичну роботу становить 10 балів, з них, за правильно виконану, відповідно оформлену і вчасно подану роботу, здобувач отримує 5 балів, решту балів здобувач добирає при усному захисті. Часткове контрольне оцінювання (від 5 до 10-ти балів) за темою 3 «Сучасний стан природоохоронних територій України, які постраждали від Російської агресії» може бути зарахованою у вигляді виступу та надрукованих тез у матеріалах конференції (на підставі наявності програми конференції, сертифікату, що підтверджує участь у

конференції). Якщо студент надрукував одноосібні матеріали, тоді він отримає 10 балів, а якщо у співавторстві, тоді – 5 балів.

Семестровий контроль.

Оцінювання знань студентів під час *іспиту* відбувається на підставі наступних критеріїв:

- Правильність відповідей (правильне, чітке, достатньо глибоке викладення теоретичних понять).
- Ступінь усвідомлення програмного матеріалу і самостійність міркувань. - Новизна навчальної інформації; рівень використання наукових (теоретичних знань). - Вміння користуватися засвоєними теоретичними знаннями у повсякденному житті.

Виходячи з розглянутих положень, критерії оцінки такі:

• “Відмінно” виставляється студентів тоді, коли його відповідь бездоганна за змістом, формою, обсягом. Це означає, що студент в повній мірі за програмою засвоїв увесь навчальний матеріал, дає глибокі відповіді на поставлені запитання, наводить власні міркування, робить узагальнюючі висновки.

• “Добре” передбачає високий рівень знань, навичок і вмінь. При цьому відповідь досить повна, логічна, з елементами самостійності, але містить деякі неточності, або пропуски в неосновних питаннях. Можливе слабке знання додаткової літератури, недостатня чіткість в визначенні понять.

• “Задовільно” передбачає наявність знань лише основної літератури, аспірант відповідає по суті питання, і в загальній формі розбирається у матеріалі, але відповідь неповна, неглибока, містить неточності.

• “Незадовільно” ставиться, коли студент не володіє значною частиною програмного матеріалу, допускає суттєві помилки при висвітленні понять, робить велику кількість помилок в усній відповіді.

Загальні критерії оцінювання знань

Сума балів за всі види діяльності	Оцінка за національною шкалою		Оцінка за шкалою ECTS
	Для екзамену, курсової роботи, практики	Для заліку	
90 -100	відмінно	зараховано	A
82-89	добре		B
74-81			C
64-73	задовільно		D
60-63			E
35-59	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання	FX
0-34	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	F

6. ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

6.1. Зміст навчальної дисципліни

Змістовний модуль 1. Сучасні проблеми у системі «Людина-природа» та найсучасніші стратегії їх вирішення.

Тема 1. Сучасні проблеми у системі «Людина-природа». Екологічні кризи минулого. Прояви сучасної екологічної кризи.

Тема 2. Утилітарний підхід до охорони природи. Міжнародні, національні, регіональні червоні переліки. Червона книга України.

Тема 3. Оселищна концепція охорони природи.

Тема 4. Екомережа та природні ядра.

Тема 5. Особливості екомережі Українських Карпат.

Змістовний модуль 2. Особливості охорони різних типів екосистем та їх ревіталізації.

Тема 6. Особливості охорони та ревіталізації лісових екосистем.

Тема 7. Особливості охорони та ревіталізації лучних, болотних та водних екосистем. Особливості охорони та ревіталізації тропічних та субтропічних екосистем.

Тема 9. Проблеми верхньої межі лісу в Українських Карпатах. Екосистемна роль високогір'я. Рідкісні оселища ендемічних та реліктових видів рослин в Українських Карпатах.

Тема 10. Флювіальна концепція охорони рослинного покриву басейнових екосистем гірських регіонів Європи на прикладі Українських Карпат.

6.2. Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин: 120					
	Форма навчання: денна					
	Усього	у тому числі				
		лекції	практичні (семінарські)	лабораторні	індивідуальна робота	самостійна робота
1-й семестр						
Змістовний модуль 1. Сучасні проблеми у системі «Людина-природа» та найсучасніші стратегії їх вирішення.						
Тема 1. Сучасні проблеми у системі «Людина-природа». Екологічні кризи минулого. Прояви сучасної екологічної кризи.	14	2	2			10
Тема 2. Утилітарний підхід до охорони природи. Міжнародні, національні, регіональні червоні переліки. Червона книга України.	9	2	2			5
Тема 3. Оселищна концепція охорони природи.	9	2	2			5
Тема 4. Екомережа та природні ядра.	9	2	2			5
Тема 5. Особливості екомережі Українських Карпат.	9	2	2			5
Модульна контрольна робота	1					
Разом за модуль	50	10	10			30
Змістовний модуль 2. Особливості охорони різних типів екосистем та їх ревіталізації.						
Тема 6. Особливості охорони та ревіталізації лісових екосистем.	14	2	2			10
Тема 7. Особливості охорони та ревіталізації лучних, болотних та водних екосистем. Особливості охорони та ревіталізації тропічних та субтропічних екосистем.	9	2	2			5
Тема 8. Проблеми верхньої межі лісу в Українських Карпатах. Екосистемна роль високогір'я. Рідкісні оселища ендемічних та реліктових видів рослин в Українських Карпатах.	9	2	2			5
Тема 9. Флювіальні концепція охорони рослинного покриву басейнових екосистем гірських регіонів Європи на прикладі Українських Карпат.	8	2	2			4
Модульна контрольна робота	1					
Разом за модуль	40	8	8			24
Разом за семестр	90	18	18			54

6.3. Теми практичних (семінарських) занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		денна	заочна
1.	Тема 1. Сучасні проблеми у системі «Людина-природа». Екологічні кризи минулого. Прояви сучасної екологічної кризи.	2	2
2.	Тема 2. Утилітарний підхід до охорони природи. Міжнародні, національні, регіональні червоні переліки. Червона книга України.	2	
3.	Тема 3. Сучасний стан природоохоронних територій України, які постраждали від Російської агресії.	2	
4.	Тема 4. Особливості екомережі Українських Карпат.	2	
5.	Тема 5. Особливості охорони та ревіталізації лісових екосистем.	2	
6.	Тема 6. Особливості охорони та ревіталізації лучних, болотних та водних екосистем. Особливості охорони та ревіталізації тропічних та субтропічних екосистем.	2	
7.	Тема 7. Проблеми верхньої межі лісу в Українських Карпатах. Екосистемна роль високогір'я. Рідкісні оселища ендемічних та реліктових видів рослин в Українських Карпатах.	2	
8.	Тема 8. Флювіальна концепція охорони рослинного покриву басейнових екосистем гірських регіонів Європи на прикладі Українських Карпат.	2	
9.	Тема 9. Вітроенергетика та гідроенергетика у контексті охорони природи Українських Карпат	2	
Разом		18	2

6.4. Самостійна робота

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		денна	заочна
1.	Становлення уявлень про природокористування дослідження в сучасній науці.	5	4
2.	Класифікація природних ресурсів та умов за використанням.	5	4
3.	Класифікація природних ресурсів та умов за ступенем їх вичерпності.	5	4
4.	Стан повітряних ресурсів в Україні.	5	4
5.	Лісорві ресурси Карпат.	4	4
6.	Принципи проведення системного аналізу природно-ресурсного потенціалу.	2	4
7.	Формування порушених земель внаслідок добування корисних копалин.	2	4
8.	Використання енергоресурсів в Україні.	2	4
9.	Агрокліматичні ресурси України.	2	4
10.	Передумови формування глобальних проблем людства.	2	4
11.	Природоемність сучасного виробництва.	2	4
12.	Сучасна екологічна криза.	2	4
13.	Характеристика лісових ресурсів Полісся.	2	4
14.	Зелена енергетика та охорона природи	2	4

15.	Класифікація природних ресурсів та умов за використанням.	2	4
16.	Державний земельний контроль.	2	4
17.	Кліматоутворюючі рекреаційні ресурси	2	4
18.	Ліс в системі природних рекреаційних ресурсів	2	4
19.	Характеристика природоохоронних територій України.	2	4
20.	Рекреаційний комплекс України.	2	4
	Разом	54	80

7. ІНСТРУМЕНТИ, ОБЛАДНАННЯ ТА ПРОГРАМНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ, ВИКОРИСТАННЯ ЯКИХ ПЕРЕДБАЧАЄ НАВЧАЛЬНА ДИСЦИПЛІНА

1. Варіанти завдань для самостійної та індивідуальної роботи студентів.
2. Варіанти модульних контрольних робіт.
3. Варіанти теоретичних питань для самостійного вивчення.
4. Теоретичні питання для іспиту.
5. Комп'ютерні презентації.

8. РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ

Основна література

1. Адаменко О., Рудько Г. Екологічна геологія. Підручник для студентів вузів./О.Адаменко – К.: Манускрипт, 1998. – 370 с.
2. Заповідна справа: навч. посіб. / В.А. Андронов, Є.О. Варивода, Г.В. Тітенко. – Х.: НУЦЗУ, 2013. – 204 с.
3. Бургаз О.А., Грудев П.Х., Кур'янова С.О. Заповідна справа: конспект лекцій. Одеса: Одеський державний екологічний університет, 2022. 150 с.
4. Державні санітарні правила планування та забудови населених пунктів/ Затв. Наказом МОЗ України від 19.06.1996 № 173. – К., 1996.
5. Попович С.Ю. Природно-заповідна справа. Підручник. - Тернопіль: Навчальна книга — Богдан, 2024. — 392 с.
6. Ковальчук П.І. Моделювання і прогнозування стану навколишнього середовища./П.І. Ковальчук.- К.: Либідь, 2003. - 208 с.
7. Лаптев О.О. Екологічна оптимізація біогеоценотичного покриву в сучасних урболандшафтах. – Київ, Державний комітет України з питань житловокомунального господарства, 1998. /О.О.Лаптев – 206 с.

Допоміжна література

1. Гродзинський М. Д. Основи ландшафтної екології. /М.Д. Гродзинський – К.: Либідь, 1993. – 224 с.
2. Корсак К.В., Плахотнік О.В. Прогнозування майбутнього наших часів./К.В. Корсак – К.: Вища школа, 1998.- С. 216-218.
3. Кукурудза С.І. Аналіз якості природних вод: Лаб. практикум./С.І. Кукурудза- Львів, 1990. - 90 с.
4. Мельничук В.П. Основи біологічного методу визначення стану забруднення водойм та водостоків./В.П.Мельничук – К.: 2005. – с. 172 – 179.
5. Методика екологічної оцінки якості поверхневих вод за відповідними категоріями.- К.: Держмінекобезпеки України, 1998. -28 с.
6. Назарук М.М. Основи екології та соціоекології./М.М. Назарук- Львів: Афіша, 1999.- 116 с.
7. Охорона навколишнього середовища в Україні. – К.: Вид.Раєвського, 1997.– 95 с.

8. Dubyna D.V., Iemelianova S.M., Dzuba T.P., Felbaba-Klushyna L.M. Syntaxonomy and ecological differentiation of the pioneer vegetation of Ukraine Classes: Isoëto-Nanojuncetea, Bidentetea Environ. Socio.-econ. Stud., 2021, 9, 3: 32-52 //DOI: 10.2478/environ-2021-0016 (Scopus).
9. Дубина Д.В., Ємельянова С.М., Дзюба Т.П., Устименко П.М., Фельбаба-Клушина Л.М., Давидова А.О., Давидов Д.А., Тимошенко П.А., Барановський Б.О., Борсукевич Л.М., Вакаренко Л.П., Винокуров Д.С., Дацюк В.В., Єременко Н.С., Іванько І.А., Лисогор Л.П., Казарінова Г.О., Кармизова Л.О., Махиня Л.М., Пашкевич Н.А., Фіцайло Т.В., Шевера М.В., Ширяєва Д.В. (2021). Рудеральна рослинність України: синтаксономічна різноманітність і територіальна диференціація. Чорноморськ. бот. ж., 17 (3): 253–275. doi: 10.32999/ksu1990-553X/2021-17-3-5
10. Садигов Р.Е., Фельбаба-Клушина Л. М. Гляціальний релікт *Tomenthypnum nitens* (Hedw.) Loeske (Amblystegiaceae) в Українських Карпатах: поширення та фітоценотична приуроченість // Біологія та екологія, 2022. – Т.8. №1. – С. 48-52. (Index Copernicus)
11. Фельбаба-Клушина Л.М., Садигов Р.Е. *Dicranum viride* (Sull.&Lesq.) Lindb. (Dicranaceae) у Вулканічних Карпатах (Україна): поширення та геоботанічна характеристика його угруповань // Чорноморськ. бот. ж., 2022, Т. 18 (3): 287–298. (Index Copernicus)
12. Lyubov Felbaba-Klushyna, Ingrid Turisová, Peter Turis, Mykola M. Voloshchuk, Svetlana Gapon (2023). Vegetation cover of subalpine lakes within the Svydovets ridge (Ukrainian Carpathians) and prospects for its protection /Biologia, <https://doi.org/10.1007/s11756-023-01386-7> (Scopus).
13. Фельбаба-Клушина Л.М., Гасинець Я.С., Вакерич М.М., Клушин В.О., Бізіля А.С., Біланич Г.П., Біланич Л.В. Фітоценотична різноманітність та природоохоронна цінність скельнодубових лісів північно-західних схилів Вулканічного хребта (Українські Карпати) // Карпатах // Матеріали VII-ї міжнародної конференції молодих учених та студентів «Актуальні проблеми біологічних та агроекологічних досліджень у Карпатському регіоні» (18 травня 2023 р.). Том II. – Ужгород: Вид-во УжНУ «Говерла», 2023. – С. 12.
14. Peterka T., Hájková P., Jiroušek M., Hinterlang D., Chytrý M., Aunina L., Deme J., Lyons M., Seiler H., Zechmeister H., Apostolova I., Beierkuhnlein C., Bischof M., Biță-Nicolae C., Brancaloni L., Čuštrevska R., Dengler J., Didukh Ya., Dítě D., Felbaba-Klushyna L., Garbolino E., Gerdol R., Iemelianova S., Jansen F., Juutinen R., Kamberović J., Kapfer J., Klímová B., Knollová I., Kolari T. H. M., Lazarević P., Luostarinen R., Mikulášková E., Milanović Đ., Miserere L., Moeslund J. E., Molina J. A., Pérez-Haase A., Petraglia A., Puglisi M., Ruprecht E., Šmerdová E., Spitale D., Tomaselli M., Vassilev K. & Hájek M. (2023) Formalized classification of the class *Montio-Cardaminetea* in Europe: towards a consistent typology of spring vegetation. – Preslia 95: 347–383, <https://doi.org/10.23855/preslia.2023.347>
15. Фельбаба-Клушина Л.М., Вірченко В.М., Садигов Р.Е. Мохоподібні ботанічної пам'ятки природи «Тепла Яма» у Вулканічних Карпатах (Україна) /Біологія і екологія (Науковий журнал Полтавського національного педагогічного університету ім. В.Г. Короленка, 2023, 8(2): 92-105. [https://doi.org/10.33989/2022.8.2.2853128\(2\)](https://doi.org/10.33989/2022.8.2.2853128(2)) (Index Copernicus)
16. Фельбаба-Клушина Л. М., Гукливська А. В. Реліктові угруповання з *Empetrum nigrum* L. (Empetraceae) на Боржавському гірському масиві (Українські Карпати): сучасний стан та перспективи збереження /Біологія і екологія (Науковий журнал Полтавського національного педагогічного
17. Mirutenko, V. V., Lovas, P. S., Roshko, V. G., & Felbaba-Klushyna, L. M. (2023). Changes in the Carpathian fauna of Malachiinae beetles (Coleoptera, Melyridae) in the context of

temperature increase. *Biosystems Diversity*, 31(3), 345–349. URL:
<https://ecology.dp.ua/index.php/ECO/article/view/1221/1169>

18. Рошко, В.Г., Фельбаба-Клушина, Л.М., Кондратенко, О.С., Матківський, І.А. (2023). Біоценотичний розподіл видів родини Melyridae (Coleoptera) в умовах Закарпатської низовини. *Український журнал природничих наук* 4, 40-46. URL:
<https://journals.univ.zhitomir.ua/index.php/ujns/issue/view/3/3>
19. Felbaba-Klushina L., Huklivska A. Conservation and management of grasslands in transforming landscapes Syntaxonomy of subalpine meadows of the Borzhava mountain massif (Ukrainian Carpathians) 18th Eurasian Grassland Conference /Szarvas, Hungary, 25-28 September. EDDG Grassland research and conservation /Book of abstracts, Edited by Katalin Lukács, 2023, P.30.
20. Felbaba-Klushyna L., Bizilia A., Huklyvska A. Rare plant communities of the Upper Basin of the Latoritsa River and prospects for their protection /Book of abstracts, Kosize 10.11.2023.
21. Фельбаба-Клушина Л.М., Волощук М.І. Раритетна флора і рослинність озера Апшинець (Українські Карпати) в умовах змін клімату й антропогенного навантаження // *Природа Карпат: науковий щорічник Карпатського біосферного заповідника та Інституту екології Карпат НАН України*, 2023. - №1 (8). - С. 44-52.
22. Шишканинець І.Ф., Фельбаба-Клушина Л.М., Потіш Л.А., Чернявський М.В. Обґрунтування щодо розширення території національного природного парку «Зачарований край» // *Природа Карпат: науковий щорічник Карпатського біосферного заповідника та Інституту екології Карпат НАН України*, 2023. - №1 (8). - С. 91-106.

**Результати перегляду
робочої програми навчальної дисципліни**

Робоча програма перезатверджена на 2024___ / 2025___ н.р. зі змінами (Додаток 1___).
(потрібно підкреслити)

протокол № ___ від « ___ » _____ 20 ___ р. Завідувач кафедри _____
(підпис) (Прізвище ініціали)

Робоча програма перезатверджена на 20___ / 20___ н.р. без змін; зі змінами (Додаток ___).
(потрібно підкреслити)

протокол № ___ від « ___ » _____ 20 ___ р. Завідувач кафедри _____
(підпис) (Прізвище ініціали)

Робоча програма перезатверджена на 20___ / 20___ н.р. без змін; зі змінами (Додаток ___).
(потрібно підкреслити)

протокол № ___ від « ___ » _____ 20 ___ р. Завідувач кафедри _____
(підпис) (Прізвище ініціали)

Робоча програма перезатверджена на 20___ / 20___ н.р. без змін; зі змінами (Додаток ___).
(потрібно підкреслити)

протокол № ___ від « ___ » _____ 20 ___ р. Завідувач кафедри _____
(підпис) (Прізвище ініціали)

Додаток 1.

Зміни до програми навчальної дисципліни «СУЧАСНІ СТРАТЕГІЇ ОХОРОНИ ТА РЕВІТАЛІЗАЦІЇ ПРИРОДНИХ КОМПЛЕКСІВ»

У зв'язку з російською агресією та деградацією багатьох природних комплексів південного сходу України, а також у зв'язку з загрозою розбудови вітрових електростанцій у високогір'ї й необхідністю формування правильної природоохоронної позиції здобувача, до програми вводяться дві нову теми, присвячені цьому питанню

Тема 3. Вітроенергетика та охорона природи Українських Карпат

Тема 10. Вітроенергетика та гідроенергетика у контексті охорони природи Українських Карпат